

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԵՄԱՐԱՆ

ՓԱՍՏՈՍԻ ՈՒՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ

ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԵՂԱՄ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՏԱՍԻԱՆ

Ա. Փաւստոս էջ 13

«Եթէ ոք զացի որ և արացի ունիլ զուխտ
հաստատեալ հաւատոց», մեք ուղղած էինք ա-
սացի, իսկ Հ - Կ. Տ. Սահակեանն՝ կարացի: Ան-
յարմար թուի այդ տեղւոյն կարացի. որովհետեւ «հաւ-
տատեալ հաւատոցը» պահելու համար մարդու կարողութենէն
ի վեր է, զա վերնական մի ձրի տուրք է. ուստի մարդ կարող է
ասել՝ ունիլ զհաւատս, և ոչ թէ կարող է ունիլ «զուխտ հաստատութեան

հաւատոյ » առանց ստորագրութեան։ Արդ առաջի եղեալ ուղղագրութեան մէջ ի նկատի պէտք է ունենալ ո՞վ է ասողը (կամ կարացողը ըստ վերջին ուղղագրութեան)։ Բուզանդ կը գրէ. «Եւ յետ նոցա թագաւորեցէ Ստորիւն, յապարասան յանձնասէր, յարծաթասէր, ի մտախար, յանպատասարան, յանպիտան ի սուտակ և ի բանսարկու մարդիկանէ»։ Եւս բոլոր ութ անգամներու կարաւանն անոր համար է, որպէս զի ցոյց տայ թէ Ստուրիւնը թագաւորելով այդպիսեաց մէջ չի պիտի գտնուի, կամ հագիւ հագ գտնուի մէկն որ ասէ թէ ես պահած եմ «զուխտ հաստատութեան հաւատոյ » որովհետեւ այդ ժամանակի մէջ պիտի բարձուի աստորագրութեանը։

Բ. էջ 20 տող 28

«Ոչ տային անխտիր արշաւել աւերել զերկիրն Հայոց և ոչ նայել»։ մեք ուղղած էինք «և ոչ տիրել»։ Իսկ Հ. Կ. Տ. Սահակեան «Եւ ոչ (ի)նայել»։ Աստ եւս խնայել անյարմար թուի. որովհետեւ «արշաւել, աւերել» բայերից յետոյ՝ ինչ խնայել կրնար լինել՝։ Նա մանաւանդ որ բանջ զօրավարները թոյլ չեն տար մըտնելու Հայոց երկիրը ըստ կամս յափշտակութիւն և աւերմունք գործելու։ Բայց Պարսիկք ոչ թէ արշաւելու և աւերելու կու գային այլ մանաւանդ տիրելու։ Եթէ «տիրել» շատ է այդ տեղոյ համար, թողլով բնագիրը «Եւ ոչ նայել» պէտք է ընդունել որ բանն թերի է բնագրի մէջ։

Գ. էջ 31 տող 14

«Յերեսան յանդիմանութեամբ հարկանելով, խրատելով կշտամբելով սրկուներ

1. Ոչ տային... ոչ խնայել։ վերջին ոչը՝ այստեղ ապոյիճի խտականին կրկնուող չէ, այլ խնայելի կը գտնուի։ ուստի այդ կտորը մենք կը թարգմանենք. «չէին բողբոլ... աւերել և չնայել»։ Կ'արդիւնէին խնայելը, անգործիքը, ասով մեր մեկնութիւնը հակասական չի գար աւերել բային։

զսպանուցն տանջանաց յալիտենական բարկութեան»։ Ուղիղ թուի ըստ Հ. Կ. Տ. Սահակեանի պահել զառաջին հարկանելով և լատագոյն թուի կարդալ ստալի սրկուներ։

Դ. էջ 35 տող 25

«Վասն այնորիկ անընտիրք եղեալք, ի հպարտութեանն խոտեցան ըստ յառաջագոյն տեսիւանն հօրն իւրեանց»։ մեք ուղղած էինք ի քահանայութեանն իսկ Հ. Տ. Սահակեանն ի հրպտարեհէ (== ի հայրապետութենէ) խոտեցան, համաձայն Բ. տպ. ծանօթութեան։ Եթէ իսկական Ռուզանդի օրինակագրին միտ զրուի նա միշտ գրում է՝ քահանայապետ, Եպիսկոպոսապետ, Թառաջ քան վեցերորդ դար Հայաստանեաց եկեղեցւոյ եպիսկոսապետները չեն կոչուած հայրապետ և չէին կարող կոչուիլ ըստ եկեղեցւոյ կանոնաց, որի վրայ ծանրանալ տեղւոյս չէ։ Բուզանդի ընթերցումները ուրեք ուրեք հարազատ չեն. ինչպէս նաև առաջարկեալ տեղին։ Պապ և Աթմանգինէս դեռ յաշխարհական վարս եղած ժամանակ խոտան և անպիտան գտան. նոքա դեռ քահանայ չէին որ Հայրապետութեան համար խոտան գտնուէին։ Անոնց անարժանութիւնը «ըստ յառաջագոյն տեսիւան հօրն իւրեանց» յայնմ էր որ նոքա քահանայութեան աստիճանին անարժան էին. «Եւ իսկ և իսկ ետես ի տեսիւանն զի երկու էին մանկունքն, և ոչ հաճոյ ի պաշտօն տեսնոն Աստուծոյ» էջ 11 տող 5։

Հմտ. էջ 43 Գլ. ԺԵ. տող 7

Ե. էջ 48 տող 32.

«Եւ գտանէին զնոսա լուկ ցամաքեալ զկնդացեալ զսպերս նոցա»։ Մեք ուղղած էինք զկնացեալ. իսկ Հ. Տ. — Սահակեան զկնդացեալ որ արդէն մեք ի նկատի առած էինք, բայց նախամեծար համարեցանք կնդացեալ։ Ահա պատճառը։ Դիցուք թէ հրեշտակն՝ «ի նմանութիւն փայլատապան» մի միայն երկու եղբայրները սպաննած լի-

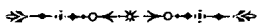
նի, թէ և փայլակը կայծակնահար ընելով տուռն՝ անկարելի էր որ միւս տաճարակից ուրախակից բազմականակից մարդիկն ազատէին. մենք բնագրի ետեւէն զընանք: Տաճարի դուռը բաց մնացեր էր, ոչ ոք երկկողից մօտ չէր գնար և ոչ իշխէր ներսը նայել: Հին աշխարհի տաճարները ըստ մերոց պատուհանն չունէին, այլ լուսանցոյց երդիր, ուրեմն անձրէն և արեւն եւս ըստ կամա մտնելով ներս, քիմիապէս լուծում և քայքայում էին գէշ ինկած մարմինները՝ որոնք անտերուհի թափուած էին բազում ամիսներ «մինչև նեխեցան մարմինը նոցա, և կողոպտեցան և յաղկեցան. քակեցան լուծան ի միմեանց, ցրուեցան ոսկերքը նոցա»: Այսպիսի լոկ չօր և ցամաք վիճակի մէջ ոսկրոտիք սպիտակ կրի կտորների կրնային նմանիլ քան թէ կոճղի, որ մարդու իրանը կը նշանակէ ամբողջովին, մինչ ցրտած ոսկորների կոճղ ասել ոչ է ի դէպ: Աւելի յարմար չէ՝ ասել «զհողացեալ զոսկերս նոցա». ըստ այնմ «հողացեալ մարմինք». քանզի յաղկի մօտ է փտելուն և հող դառնալուն:

Զ. էջ 56 տող 2.

«Աոին զկապուտ, զաւար բանակին և զկանայս թագաւորին և զբամբիշն և ըզբանակսն ընդ նոսին». մեք ջնջեր էինք այդ բառը. իսկ Հ. Տ. Սահակեանն ուղղեր է զբանակսն, այսինքն իբր թուն թուակը (անշուշտ վրանները): Այս ուղղութիւնը ըստ մեզ սեղին չէ. զի ոչ երբէք թուն թուակ՝ վրանները կը զատկացուն, այլ այն՝ որ առ այլ կոչի quartier général, ուր է Սպարապետն և խորհուրդ նորա: Ուստի Հայք երբ «աոին զկապուտ, զաւար բանակին» անպատճառ տիրացած լինելու էին նաև թուն թուակին, որովհետև «զկանայս թագաւորին և զբամբիշն» աւարի հետ գերած էին, և Շապուհ հագիւ հագ մագապուր ազատած, մէկ հատ քաղընթաց ձիով կը փախչի. Բնչ կը մնար. արդեօք զբանակսն? վրանները: Ուրեմն կամ ջնջելու է և կամ եթէ տա-

կաւին հարկ կայ աւելացնել կամ ուղղել, մօտաւորագոյն թուի — կանոնք և Քամբիշ հետ ասել և «զմակնոսնն ընդ նոսին»: Որովհետև «աոին զկապուտ և զաւար բանակին» աոին — թող զվրանները — նաև «զինչս և զստացուածս նոցին զկանայս նոցա և զգանձս և զկեանս (իմա՞ զկանս) և զկազմած նոցա»:

Հ. Գ. ՆԱԶԱԳԵՏԵՆ

ՀԱՅԸՁԷՆ ՄԻ ՔԵՐԹՈՒԱՄ

— 299 —

Պարսիկ բանաստեղծներուն մէջ Հաֆթըր, կրնամ ըսել, ամենէն անմատչելին և ամենէն անթարգմանելին է: Հաֆթըրն երկու տող յաջորդապէս թարգմանել և նոյն գեղեցկութիւնը և ներդաշնակութիւնը տալ իւր լեզուին մէջ, հաւասար է հատոր մը թարգմանելու, նախ յանգային դժուարութեանց և ապա լեզուին անհամեմատ գեղեցկութեան և քաղցրութեան պատճառաւ:

Ամէն ուրիշ բանաստեղծները, որպէս են Ֆիրդուսի, Սուադի, Ճամի, Խայեամ, Ճէլլալ—Էտեմիյնի—Բուսի, ևն, իրենց տաղերը մեծաւ մասամբ մեղմելի ոճով գրած են, դուռն ուրեք և բուպի, որով, ամէն մէկ երկեակին կամ քառեակին յանգը փոփոխելով՝ դիւրութիւն կու տայ թարգմանչին նորանոր յանգեր գտնելու: Մինչդեռ Հաֆթըրեան odeերը այսպէս չեն: Մի է նոյն յանգն է որ բովանդակ քերթուածի մտքով տեւողութեան մէջ ամէն երկեակին ծայրը պիտի լսուի, 20—30 և երբեմն աւելի անգամներ: Դիւրին չէ թարգմանչին, իւր լեզուին մէջ, նոյնչափ նմանայանգ բառեր գտնել, հեղինակին հետ զուգակշռութիւնը պահելու համար:

Գալով լեզուի հանգամանաց, սա ալ մի այլ անհնարին արգելք է որ կը կասեցնէ թարգմանչին գրիչը: Գաղափարներու նորութեան՝ այլազանութեան և անակնալաներու հետ գործ չունինք հոս. Հաֆթըրն նիւթը միշտ և միշտ նոյնն